

การประชุมวิชาการระดับชาติ
ทางศิลปศาสตร์ประยุกต์ ครั้งที่ 11

พลิกโฉมสังคมอุดมศึกษา สู่ยุคดิจิทัล

20 พฤษภาคม 2565

ณ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ตารางการนำเสนอ

NCAA: ห้องนำเสนอ 1 (11:00 น. – 12:00 น.)		
กรรมการดำเนินรายการประชุม (Moderators):		
1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มรกต มุกตะ		
2. อาจารย์ ดร.ไยแก้ว ศีลรักษ์		
เวลา	เรื่อง	ผู้นำเสนอ
11.00 – 11.20 น.	การสร้างความตระหนักรู้ทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาในสถาบันอุดมศึกษา	ไยแก้ว ศีลรักษ์
11.20 – 11.40 น.	แนวทางแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมข่าวปลอมทางระบบคอมพิวเตอร์: กรณีศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบความผิดฐานข่าวปลอมตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2560 กับ รัฐบัญญัติการป้องกันการหลอกลวงและการจัดการสื่อออนไลน์ ค.ศ. 2019 ของสาธารณรัฐสิงคโปร์	คณาธิป ทองรวีวงศ์
11.40 – 12.00 น.	การคุ้มครองลูกจ้างจากความรับผิดในฐานะผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมาย คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรปและพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล	คณาธิป ทองรวีวงศ์
12.00 – 13.20 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน	
NCAA: ห้องนำเสนอ 1 (13:20 น. – 15:00 น.)		
กรรมการดำเนินรายการประชุม (Moderators):		
1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรภรณ์ สุนทรวิบูลย์		
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พนิดา จันทกรรณต์		
3. อาจารย์ ดร.ปุณยวีร์ วิเศษสุนทรสกุล		
13.20 – 13.40 น.	การพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายภายใต้โมเดล ABC - 6D เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของประชาชนจังหวัดชัยภูมิ	ศิริวัฒน์ โปธิเวชกุล ณัฐพรชัย ชัยสินคุณานนต์
13.40 – 14.00 น.	การวิเคราะห์ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์พลาสติกของผู้บริโภค ต่อการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ด้วยแบบจำลองปัจจัยการผลิตและผลผลิต	ศิริวัฒน์ วงศ์ประเสริฐผล ดนุพล อริยสังจากร พงษ์สันต์ บัณฑิตสกุลชัย
14.00 – 14.20 น.	คุณลักษณะของงานและความเหนียวแน่นในทีมที่พยากรณ์ความกระปรี้กระเปร่าในการทำงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจ การไฟฟ้า	ธเนศพล คล้ายแขก ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพชร
14.20 – 14.40 น.	ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเครียดของเจ้าหน้าที่ตรวจค้นที่ปฏิบัติงาน ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	วรวิธ เสนิชัย
14.40 – 15.00 น.	แนวทางการส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยวจากสื่อโทรทัศน์ กรณีศึกษา: สื่อโทรทัศน์เกาหลีประเภทซีรีส์	ดลฤทัย จันทร์ศรี ปริชญา นามเสนาะ อิสริยา ตริระสกุล สุภาพร วิชัยดิษฐ์
16.00 – 16.30 น.	ประธานในพิธีมอบรางวัล Best Paper Awards และกล่าวปิดงาน	

สารบัญบทความ

NCAA2022: หองนำเสนอ 1	
เรื่อง	หน้า
การสร้างความตระหนักรู้ทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาในสถาบันอุดมศึกษา นำเสนอโดย...ไยแก้ว ศีลรักษ์	1-8
แนวทางแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมข่าวปลอมทางระบบคอมพิวเตอร์: กรณีศึกษา เปรียบเทียบองค์ประกอบความผิดฐานข่าวปลอมตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิด เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2560 กับ รัฐบัญญัติการป้องกันการ หลอกลวงและการจัดการสื่อออนไลน์ ค.ศ. 2019 ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ นำเสนอโดย...คณาธิป ทองรวีวงศ์	9-15
การคุ้มครองลูกจ้างจากความรับผิดในฐานะผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล: ศึกษาเปรียบเทียบ กฎหมาย คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรปและพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล นำเสนอโดย...คณาธิป ทองรวีวงศ์	16-22
การพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายภายใต้โมเดล ABC - 6D เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของประชาชนจังหวัดชัยภูมิ นำเสนอโดย...ศิริวัฒน์ โปธิเวชกุล, ณิชปุรยา ชัยสินคณานนต์	23-29
การวิเคราะห์ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์พลาสติกของผู้บริโภค ต่อ การปล่อยก๊าซเรือนกระจก ด้วยแบบจำลองปัจจัยการผลิตและผลผลิต นำเสนอโดย...ศิริวัฒน์ วงศ์ประเสริฐผล, ดนุพล อริยสังจากร, และพงษ์สันต์ บัณฑิตสกุลชัย	30-41
คุณลักษณะของงานและความเหนียวแน่นในทีมที่พยากรณ์ความกระปรี้กระเปร่าในการทำงานของ พนักงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้า นำเสนอโดย...ธเนศพล คล้ายแขก, ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพชร	42-47
ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเครียดของเจ้าหน้าที่ตรวจค้นที่ปฏิบัติงาน ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 นำเสนอโดย...วรวิธ เสนีชัย	48-54
แนวทางการส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยวจากสื่อโทรทัศน์ กรณีศึกษา: สื่อโทรทัศน์เกาหลี ประเภทซีรีส์ นำเสนอโดย...ดลฤทัย จันทร์ศรี, ปรีชญา นามเสนาะ, อิศริยา ตรีระสกุล, และ สุภาพร วิชัยดิษฐ์	55-64

สารบัญบทความ (ต่อ)

NCAA2022: หอ้งนำเสนอ 2	
เรื่อง	หน้า
การดำรงภาษาและวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายมอญในเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร นำเสนอโดย...จันจิรา จันทร์เจริญสุข	65-77
เทคนิควิธีการแนะแนวชีวิตของพระพุทธเจ้าในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท นำเสนอโดย...ยุริธร จีนา	78-84
การศึกษาความต้องการและปัญหาการใช้ภาษาอังกฤษของบุคลากรในกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมาย แห่งอนาคต New S-Curve: อุตสาหกรรมการแพทย์ครบวงจร นำเสนอโดย...อำภาพรรณ ตันตินาครกุล, พัชรี เมืองนาคิน, พนิดา จันทรภรณ์, ธเนศ อังศุวัฒนากุล, Susanne Sara Thomas, และฐปนีย์ เขมานวงค์	85-99
ความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น คณะศิลปศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง นำเสนอโดย...ชนิกานต์ ทับทัง, นิดา ลากศรีสวัสดิ์	100-106
ปัญหาการใช้เครื่องหมายวรรคตอนในการเขียนภาษาจีนของผู้เรียนชาวไทย นำเสนอโดย...จันทพงศ์ บุรณะชัยวงศ์	107-115
การปรากฏร่วมระหว่างสัมพันธกริยา “เป็น” และคำคุณศัพท์ภาคแสดงในภาษาไทยปัจจุบัน นำเสนอโดย...สุรีเนตร จรัสจรุงเกียรติ	116-117

แนวทางแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมข่าวปลอมทางระบบคอมพิวเตอร์: กรณีศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบความผิดฐานข่าวปลอมตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2560 กับ รัฐบัญญัติการป้องกันการหลอกลวงและการจัดการสื่อออนไลน์ ค.ศ. 2019 ของสาธารณรัฐสิงคโปร์

THE CONTROLLING OF FALSE ONLINE CONTENT: A COMPARATIVE STUDY OF ELEMENTS OF CRIMINAL OFFENCE OF THE COMPUTER RELATED CRIME ACT B.E. 2550 AMENDED B.E. 2560 OF THAILAND AND THE PROTECTION FROM ONLINE FALSEHOODS AND MANIPULATION ACT 2019 OF REPUBLIC OF SINGAPORE

คณาธิป ทองรวีวงศ์

KANATHIP THONGRAWEWONG

คณะนิติศาสตร์และสถาบันกฎหมายสื่อดิจิทัล

มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต กรุงเทพมหานคร

Faculty of law and Digital Media Law Institute.

Kasem Bundit University, Bangkok

kanathip.tho@kbu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ การรักษาความมั่นคงปลอดภัยต่อระบบและข้อมูลคอมพิวเตอร์ และนำมาวิเคราะห์จำแนกประเภทข่าวปลอมทางคอมพิวเตอร์ 2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบความผิดและโทษเกี่ยวกับข่าวปลอมตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และ รัฐบัญญัติการป้องกันการหลอกลวงและการจัดการสื่อออนไลน์ ค.ศ. 2019 ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ 3. จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับข่าวปลอมให้เหมาะสมกับประเภทของข่าวปลอม การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิเคราะห์เนื้อหาตัวบทกฎหมายไทย คือ มาตรา 14 (1) และ (2) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์เปรียบเทียบกับกฎหมายสาธารณรัฐสิงคโปร์ ผลการวิจัยจำแนกประเภทข่าวปลอมตามผลกระทบต่อความปลอดภัยทางคอมพิวเตอร์และทรัพย์สิน จากนั้นชี้ให้เห็นว่ามาตรา 14 (1) มีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษการเผยแพร่ข้อมูลเท็จที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของคอมพิวเตอร์ แต่มาตรา 14 (2) มีวัตถุประสงค์ลงโทษข่าวปลอมซึ่งไม่จำเป็นต้องส่งผลกระทบต่อทรัพย์สินและความปลอดภัยทางคอมพิวเตอร์ จึงคล้ายคลึงกับความผิดตามกฎหมายสาธารณรัฐสิงคโปร์ อย่างไรก็ตาม สาธารณรัฐสิงคโปร์แยกความผิดเกี่ยวกับข่าวปลอมประเภทนี้ออกจากกฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ จึงนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการแก้ไขมาตรา 14 (1) และ (2) เพื่อกำหนดฐานความผิดให้สอดคล้องกับประเภทของข่าวปลอม

คำสำคัญ: ข่าวปลอม อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ องค์ประกอบความผิดฐานข่าวปลอม

ABSTRACT

This research objectives are ; 1. To study the concept and theory of computer crime and computer security Security in order to analyze and classify fake news via computer 2.To conduct a comparative analysis of element of offenses of fake news under the Computer Crime Act and the Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act 2019 of the Republic of Singapore. 3. To propose recommendations to amend computer crime law of Thailand in accordance with type of fake news. This research uses a qualitative method by analyzing the content of Thai laws, namely Section 14 (1) and (2) of the Computer Crimes Act, in comparison with the Singapore law. The research categorizes fake news according to its impact on computer security and property. It then found that section 14(1) is intended to penalize the dissemination of false information which is computer fraud, whereas Section 14(2) aims to penalize fake news that does not necessarily affect computer security and property which is similar to the Singapore law. However, Singapore distinguishes these types of fake news offenses from computer-related crimes. Thus, this research propose to amend Articles 14 (1) and (2) in accordance with type and impact of fake news.

Keywords: Fake news, Computer Crime, criminal offence of fake news.

1. ความเป็นมาของปัญหา

ในภาพรวมของระบบกฎหมายไทย ไม่ได้กำหนดฐานความผิดอาญาสำหรับข่าวปลอม (Fake news) หรือข้อมูลเท็จทางระบบคอมพิวเตอร์แต่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องและนำมาปรับใช้ฟ้องร้องดำเนินคดีบุคคลผู้เผยแพร่ข้อมูลเท็จทางระบบคอมพิวเตอร์ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ที่แก้ไขปี พ.ศ. 2560 (ซึ่งต่อไปในบทความวิจัยนี้จะใช้คำย่อว่า “พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์”) ซึ่งมีฐานความผิด “ข้อมูลเท็จ” คือมาตรา 14 (1) และ 14 (2) โดยกระทรวงดิจิทัลและกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ได้บังคับใช้กฎหมายนี้ทั้งในส่วนของฐานความผิดตามมาตรา 14 โดยดำเนินคดีผู้นำเข้าสู่ระบบและผู้เผยแพร่ส่งต่อซึ่งเนื้อหาที่เข้าข่ายมาตราดังกล่าว รวมทั้งบังคับใช้มาตรการปิดกั้นเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเข้าข่ายมาตรา 14 ด้วยการยื่นคำร้องต่อศาลตามมาตรา 20 ของ พระราชบัญญัตินี้ กระทรวงดังกล่าวยังได้ใช้มาตรการที่ไม่ได้ระบุใน พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ เช่น ตั้งศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม (Anti-Fake News Center) ขึ้นในปี พ.ศ. 2562 และการจัดหลักสูตรด้านดิจิทัลที่มีหัวข้อเกี่ยวกับข่าวปลอม (สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2562) นอกจากบังคับใช้กฎหมายในการลงโทษอาญาและปิดกั้นข้อมูลของหน่วยงานรัฐที่มีอำนาจตาม พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์แล้ว หน่วยงานรัฐอื่นที่เกี่ยวข้องยังได้ดำเนินมาตรการอื่น เช่น การใช้เครื่องมือทางเทคนิคในการตรวจสอบ (สำนักงาน กสทช,2564) การดำเนินการร่วมกับหลายภาคส่วนในฐานะเครือข่ายผู้ประสานงานตรวจสอบข่าวปลอม (รัฐบาลไทย,2563) จะเห็นได้ว่าหน่วยงานรัฐใช้มาตรการหลายชนิดกับการควบคุมข่าวปลอม ซึ่งไม่มีนิยามตามกฎหมายฉบับใดอย่างชัดเจนแต่มีองค์ประกอบหลักคือ “ข้อมูลเท็จ” อีกทั้งอาจส่งผลกระทบต่อหลายมิติทั้งที่พิสูจน์ได้เชิงรูปธรรมและที่เป็นนามธรรม สำหรับในที่นี่จะศึกษาเฉพาะส่วนมาตรการทางอาญามาตรา 14 ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายอาญาไปสู่โทษจำคุกสูงสุดถึง 5 ปี โดยมีประเด็นว่า การปรับใช้ฐานความผิดดังกล่าวซึ่งอยู่ใน พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ กับกรณีข่าวปลอม แตกต่างจากอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ตามความหมายทางวิชาการอย่างไร และเนื่องจากข่าวปลอมหรือข้อมูลเท็จอาจส่งผลในมิติที่หลากหลาย จึงจะศึกษาเพื่อจำแนกประเภทข่าวปลอมตามผลกระทบและวิเคราะห์ว่าฐานความผิดดังกล่าวครอบคลุมข่าวปลอมที่ส่งผลกระทบต่ออย่างไร การบังคับใช้มาตรา 14 สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของฐานความผิดนี้หรือไม่ สำหรับการเปรียบเทียบกับต่างประเทศนั้น เนื่องจากกฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ของสหรัฐอเมริกาและประเทศที่กำหนดความผิดตามแนวทางอนุสัญญาอาชญากรรมไซเบอร์ไม่ได้กำหนดความผิดอาญาเกี่ยวกับเนื้อหา (Content) เช่น ข้อมูลเท็จ จึงจะเปรียบเทียบกับ ประเทศที่ให้ ความสำคัญกับการบังคับโทษอาญาแก่ข่าวปลอมคล้ายคลึงกับไทย คือสาธารณรัฐสิงคโปร์ ที่มีกฎหมายเฉพาะคือ รัฐบัญญัติการป้องกันการหลอกลวงและการจัดการสื่อออนไลน์ ค.ศ. 2019 (The Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act 2019 ซึ่งต่อไปในบทความวิจัยนี้จะใช้คำย่อว่า กฎหมาย POFMA)

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมข่าวปลอมตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ที่แก้ไขปี พ.ศ. 2560

2. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ การรักษาความมั่นคงปลอดภัยต่อระบบและข้อมูลคอมพิวเตอร์ และนำมาวิเคราะห์จำแนกประเภทข่าวปลอมทางคอมพิวเตอร์

3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบความผิดและโทษเกี่ยวกับข่าวปลอมตาม พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ที่แก้ไขปี พ.ศ. 2560 และ รัฐบัญญัติการป้องกันการหลอกลวงและการจัดการสื่อออนไลน์ ค.ศ. 2019 ของสาธารณรัฐสิงคโปร์

4. เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมข่าวปลอมตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ที่แก้ไขปี พ.ศ. 2560

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ตัวบทกฎหมาย หนังสือ บทความวิชาการ เอกสารทางกฎหมาย โดยวิเคราะห์เนื้อหาองค์ประกอบของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 เปรียบเทียบกับรัฐบัญญัติการป้องกันการหลอกลวงและการจัดการสื่อออนไลน์ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ (Comparative analysis)

4. ผลการวิจัย

1. จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า ประเทศไทยไม่ได้กำหนดฐานความผิดอาญาสำหรับข่าวปลอม (Fake news) ไว้โดยตรง เมื่อมีการเผยแพร่ข้อมูลเท็จทางระบบคอมพิวเตอร์ จะมีการดำเนินคดีโดยอาศัย พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ มาตรา 14 (1) หรือ 14 (2) ซึ่งมีองค์ประกอบกว้างและครอบคลุมการเผยแพร่ข้อมูลเท็จที่มีลักษณะหลากหลาย จึงนำไปสู่ประเด็นว่า การปรับใช้ฐานความผิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของพระราชบัญญัตินี้หรือไม่

2. จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 ผลการศึกษา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ และการรักษาความมั่นคงปลอดภัยทางคอมพิวเตอร์ ทำให้สามารถจำแนกประเภทข่าวปลอมทางคอมพิวเตอร์ได้สามประเภท คือ 1.การเผยแพร่ข่าวปลอมที่ไม่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยทางคอมพิวเตอร์แต่ส่งผลกระทบต่อทรัพย์สิน 2. การเผยแพร่ข่าวปลอมที่ไม่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยทางคอมพิวเตอร์และไม่กระทบต่อทรัพย์สิน 3.การเผยแพร่ข่าวปลอมที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยทางคอมพิวเตอร์และทรัพย์สิน

3. จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบความผิดและโทษเกี่ยวกับข่าวปลอมตาม พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ที่แก้ไขปี พ.ศ. 2560 และ รัฐบัญญัติการป้องกันการหลอกลวงและการจัดการสื่อออนไลน์ ค.ศ. 2019 ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ พบว่าพระราชบัญญัตินี้ของไทยมีฐานความผิดที่สามารถปรับใช้กับข่าวปลอมออนไลน์ สองฐานความผิดคือมาตรา 14 (1) และ 14 (2) โดยจำแนกวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายสิงคโปร์เป็นหัวข้อย่อยได้ดังนี้

3.1 ผลการวิเคราะห์มาตรา 14 (1) พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ เปรียบเทียบกับ POFMA พบว่ามาตรา 14 (1) มีเจตนารมณ์ใช้สำหรับกรฉ้อโกงหลอกลวงทางคอมพิวเตอร์ (Phishing, scamming) หรือเทียบได้กับข่าวปลอมประเภทที่หนึ่ง จึงต่างจาก POFMA ซึ่งมีองค์ประกอบควบคุมข่าวปลอมประเภทที่สอง อย่างไรก็ตามจากตัวบทของมาตรา 14 (1) ที่กว้างทำให้อาจครอบคลุมไปถึงข่าวปลอมประเภทอื่นได้

3.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ มาตรา 14 (2) พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ กับกฎหมาย POFMA พบว่าฐานความผิดทั้งสองต่างมีลักษณะองค์ประกอบคล้ายคลึงกันในการควบคุมการเผยแพร่ข่าวปลอมประเภทที่สอง แต่จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบในภาพรวมพบว่า กฎหมาย POFMA แยกความผิดสำหรับข่าวปลอมประเภทที่สองออกจากกฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์เนื่องจากอยู่บนแนวคิดที่แตกต่างจากความมั่นคงปลอดภัยทางคอมพิวเตอร์ ในขณะที่ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ ของไทยมีฐานความผิดมาตรา 14 ซึ่งครอบคลุมผลกระทบหลายมิติและรวมไปถึงข่าวปลอมประเภทที่สองด้วย

4. จากวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อ 4 การวิจัยนี้จึงเสนอแนวทางการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมข่าวปลอมตามพ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ โดยเสนอแก้ไของค์ประกอบความผิดมาตรา 14 (1) และแก้ไขมาตรา 14 (2) เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยทางคอมพิวเตอร์

5. การอภิปรายและสรุปผล

ประการแรก ประเทศไทยไม่ได้กำหนดฐานความผิดอาญาสำหรับข่าวปลอม (Fake news) เมื่อมีการเผยแพร่ข้อมูลเท็จทางระบบคอมพิวเตอร์ พบว่ามีการดำเนินคดีโดยอาศัย พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ ซึ่งไม่มีนิยามหรือฐานความผิดเฉพาะสำหรับ “ข่าวปลอมทางระบบคอมพิวเตอร์” แต่มีฐานความผิดที่เกี่ยวข้องสองฐานคือ มาตรา 14 (1) หรือ 14 (2) ซึ่งมีองค์ประกอบ “นำข้อมูลเท็จเข้าสู่ระบบ” อันมีลักษณะกว้างไม่ได้กำหนดชัดเจนถึงลักษณะหรือรูปแบบของข่าวปลอม จึงถูกนำมาใช้ตั้งข้อหาครอบคลุมการเผยแพร่ข้อมูลเท็จออนไลน์ที่มีลักษณะหลากหลายทั้งในแง่ของเป้าหมายและผลกระทบ โดยไม่จำกัดเฉพาะข้อมูลเท็จที่ส่งผลกระทบต่อความเสียหายในเชิงรูปธรรม นำไปสู่ประเด็นว่าการนำฐานความผิดดังกล่าวมาปรับใช้อย่างกว้างกับข่าวปลอมโดยไม่จำแนกประเภทหรือรูปแบบ สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของกฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์หรือไม่ การศึกษาชิ้นนี้จะทำการการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและการจำแนกประเภทของข่าวปลอม รวมทั้งเปรียบเทียบกับสาธารณรัฐสิงคโปร์ที่มีกฎหมายข่าวปลอมโดยเฉพาะ เพื่อนำมาวิเคราะห์แนวทางแก้ไขกฎหมายต่อไป

ประการที่สอง การวิเคราะห์จำแนกประเภทข่าวปลอม ในการศึกษาที่ใช้เกณฑ์สองประการคือ 1. ผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยทางคอมพิวเตอร์ และ 2. ผลกระทบต่อทรัพย์สิน จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีพบว่า เกณฑ์ความมั่นคงปลอดภัยของระบบและข้อมูลคอมพิวเตอร์ (Information security) จำแนกคุณลักษณะ(Attribute, characteristics) 3 ประการที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงปลอดภัยทางสารสนเทศ (Cherdantseva and Hilton, 2013) หรือที่เรียกย่อว่า “CIA” ได้แก่ (1) “Confidentiality” หรือ “C” หมายถึง การรักษาความลับ กล่าวคือ ข้อมูลไม่ถูกเข้าถึงหรือเปิดเผยโดยผู้ที่ไม่ได้รับอนุญาต (unauthorized) (Gattiker, 2004) (2) “Integrity” หรือ “I” หมายถึง การรักษาหรือบูรณภาพ ซึ่งมีความหมายสองนัยทั้งในแง่ข้อมูลและระบบ คือ 1) ข้อมูลจะถูกเปลี่ยนแปลงได้เฉพาะกรณีที่เกิดกระทำโดยมีอำนาจ (National Research Council, 1991) 2) ระบบจะต้องปฏิบัติการได้ตามหน้าที่ที่กำหนดโดยปราศจากการแทรกแซงที่ไม่มีอำนาจ (Longley and Shain, 1989.) (3) Availability หรือ “A” หมายถึงระบบพร้อมที่จะทำงานโดยไม่ปฏิเสธผู้ใช้ที่มีสิทธิ (Frawley, Miller, and Miller, 2001.) ผลการศึกษาโดยนำเกณฑ์ดังกล่าวมาวิเคราะห์ข่าวปลอมทางระบบคอมพิวเตอร์ จะจำแนกได้ 3 ประเภทคือ *ประเภทที่หนึ่ง* การเผยแพร่ข่าวปลอมที่ไม่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยทางคอมพิวเตอร์ แต่ส่งผลกระทบต่อทรัพย์สิน เช่นการเผยแพร่ข้อมูลเท็จเกี่ยวกับการลงทุนต่อประชาชนเพื่อให้เหยื่อโอนเงิน หรือการหลอกลวงเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงความรัก โดยมีการปลอมตัวหรือชักจูงด้วยข้อมูลเท็จ (คณาธิป ทองรวีวงศ์ และ ชลธิชา สมสะอาด, 2564) พฤติกรรมกลุ่มนี้อาจเรียกว่า “Computer fraud” และในทางทฤษฎีไม่จัดเป็นอาชญากรรมคอมพิวเตอร์โดยแท้ (Pure cybercrime) แต่อนุสัญญาอาชญากรรมไซเบอร์ยังจัดเป็นอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ในความหมายอย่างกว้างเรียกว่าความผิดเกี่ยวกับระบบคอมพิวเตอร์(Computer related offence) (Council of Europe ,2001) *ประเภทที่สอง* การเผยแพร่ข่าวปลอมที่ไม่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยทางคอมพิวเตอร์ และไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพย์สินแต่ส่งผลกระทบในแง่อื่นซึ่งไม่อาจชี้วัดเชิงรูปธรรม เช่น ความมั่นคง

ของรัฐบาล โดยอาจเป็นการกระทำเพื่อมุ่งผลทางการเมืองหรืออาจเป็นการนำเสนอข้อมูลโต้แย้งคัดค้านรัฐบาลโดยไม่มีหลักฐานยืนยันว่าข้อมูลโต้แย้งนั้นเป็นจริง การกระทำกลุ่มนี้นอกจากไม่จัดเป็นอาชญากรรมคอมพิวเตอร์โดยแท้แล้วยังไม่จัดอยู่ในกลุ่มอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ตามกรอบอนุสัญญาอาชญากรรมไซเบอร์ อีกทั้งการควบคุมการกระทำกลุ่มนี้อาจกระทบต่อสิทธิมนุษยชนเช่นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น *ประเภทที่สาม*การเผยแพร่ข่าวปลอมที่ส่งผลกระทบต่อคุณลักษณะด้านความปลอดภัยของระบบหรือข้อมูลคอมพิวเตอร์ ซึ่งโดยสภาพจะส่งผลกระทบต่อทรัพย์สินด้วยเนื่องจากระบบหรือข้อมูลคอมพิวเตอร์จัดเป็นทรัพย์สิน โดยอาจมีการแสวงประโยชน์ทางการเงินจากเหยื่อเพิ่มเติมหรือไม่ก็ได้ เช่น การเข้าถึงบัญชีผู้ใช้งานของบุคคลหนึ่งและใช้บัญชีนั้นปลอมตัวหลอกลวงเงินบุคคลอื่น หรือ การใช้บอท (Bot) ส่งข้อมูลหลอกลวงที่กระทบการทำงานของระบบคอมพิวเตอร์ การส่งข่าวปลอมในลักษณะของจดหมายอิเล็กทรอนิกส์จำนวนมากหรือสแปมพร้อมกับมัลแวร์ซึ่งส่งผลแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อมูลของเหยื่อ (ชลธิชา สมสอาด, คณาธิป ทองรวีวงศ์, 2561) การกระทำกลุ่มนี้ในทางทฤษฎีจัดเป็นอาชญากรรมคอมพิวเตอร์หรืออาชญากรรมไซเบอร์โดยแท้ (Pure cybercrime)

ประการที่สาม ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบขององค์ประกอบความผิดและโทษเกี่ยวกับข่าวปลอมตามพ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ และ กฎหมาย POFMA พบว่า กฎหมายไทยมีความผิดที่สามารถปรับใช้กับข่าวปลอมออนไลน์ สองฐานซึ่งจะได้จำแนกวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นรายฐาน ดังนี้

(1) มาตรา 14 (1) มีหลักว่า “ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ... (1) โดยทุจริต หรือโดยหลอกลวง นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือน หรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน อันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา” มาตรานี้แก้ไขในปี พ.ศ. 2560 โดยเหตุผลการแก้ไขสะท้อนเจตนารมณ์ของมาตรานี้ในการควบคุมพฤติกรรมการณ์ฉ้อโกงหลอกลวงทางคอมพิวเตอร์ (Phishing, Scamming) (สำนักงานกฤษฎีกา, 2559:5-6) ซึ่งเทียบได้กับข่าวปลอมประเภทที่หนึ่ง แต่มีองค์ประกอบที่กว้างสองส่วนคือ (1) ส่วนของเจตนาพิเศษ “โดยหลอกลวงหรือโดยทุจริต” จึงไม่จำเป็นต้องเป็นประโยชน์ทางทรัพย์สินเท่านั้นดังเช่นความผิดฉ้อโกงตามกฎหมายอาญา (2) ส่วนของผลกระทบหรือความเสียหาย “น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน” ซึ่งไม่ระบุชัดว่าเป็นความเสียหายต่อความปลอดภัยทางคอมพิวเตอร์หรือทรัพย์สิน แม้ว่าการแก้ไขกฎหมายในปี 2560 ระบุว่าไม่รวมถึงความเสียหายต่อชื่อเสียงแล้ว แต่ด้วยความกว้างส่วนนี้ทำให้สามารถนำมาใช้ดำเนินคดีกับข่าวปลอมที่ไม่ส่งผลกระทบเชิงรูปธรรม เช่น ความมั่นคงของรัฐบาล ดังนั้นจึงทำให้ฐานความผิดนี้ครอบคลุมการเผยแพร่ข่าวปลอมอันมีลักษณะหลอกลวงได้ทั้ง 3 ประเภท ซึ่งขยายขอบเขตจากแนวคิดทฤษฎีและเจตนารมณ์ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม หากเปรียบเทียบกับกรณีฉ้อโกงหลอกลวงทางคอมพิวเตอร์จะพบว่าอาจมีกรณีที่ไม่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเท็จเพราะใช้วิธีการหลอกลวงระบบหรือการตัดสินใจโดยอัตโนมัติของระบบที่ไม่มีบุคคลเข้ามาแทรกแซง เช่นการส่งชุดคำสั่งเพื่อให้ระบบตอบสนองไปในทิศทางที่ผู้กระทำต้องการ (Thongraweewong, 2018) กรณีเช่นนี้ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยทางคอมพิวเตอร์ แต่ไม่มีลักษณะของข้อมูลเท็จจึงไม่เข้าองค์ประกอบมาตรา 14 (1) เปรียบเทียบกับกฎหมาย POFMA พบว่า มาตรา 7 มีองค์ประกอบข้อมูลเท็จเช่นเดียวกัน แต่ไม่มีองค์ประกอบเจตนาพิเศษดังเช่นมาตรา 14 (1) แต่มีเฉพาะเจตนาธรรมดาคือผู้กระทำรู้ว่าเป็นข้อมูลเท็จ สำหรับผลกระทบมีลักษณะกว้าง โดยหลักแล้วไม่ระบุผลกระทบต่อระบบคอมพิวเตอร์หรือทรัพย์สินของประชาชนดังเช่นข่าวปลอมประเภทที่หนึ่งหรือประเภทที่สาม แต่ระบุผลกระทบที่ไม่สามารถชี้วัดเชิงรูปธรรมและเชื่อมโยงกับภาครัฐ เช่น ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการทำงานของรัฐบาล จึงจัดเป็นข่าวปลอมประเภทที่สอง แต่มาตรา 5 ระบุวัตถุประสงค์ว่า “เพื่อดำเนินมาตรการควบคุมและยับยั้งพฤติกรรมกระสื่อสารแบบปลอมตัวอย่างเป็นระบบ (coordinated inauthentic behavior) พฤติกรรมการใช้บัญชีออนไลน์โดยมิชอบ (Misuse of online account) และ บอท (Bot)” จึงรวมถึงข่าวปลอมประเภทที่สาม เช่น การแฮกเข้าคอมพิวเตอร์ของเหยื่อหลายรายเพื่อใช้ส่งข่าวปลอมทางการเมือง ผลการศึกษาเชิงเปรียบเทียบจึงสรุปได้ว่ามาตรา 14 (1) มีเจตนารมณ์ต่างจากกฎหมาย

POFMA แต่กฎหมายทั้งสองมีองค์ประกอบที่กว้างส่งผลให้อาจนำมาใช้กับการเผยแพร่ข่าวปลอมได้หลายประเภท ขึ้นอยู่กับรายละเอียดข้อเท็จจริงแต่ละกรณี

(2) มาตรา 14 (2) กำหนดว่า “นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน” เปรียบเทียบกับกฎหมาย POFMA มาตรา 7 กำหนดว่า “ห้ามบุคคลใด กระทำการสื่อสารข้อเท็จจริงอันเป็นเท็จ ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ไม่ว่าจะกระทำการดังกล่าวในสาธารณรัฐสิงคโปร์หรือนอกสาธารณรัฐสิงคโปร์ หากบุคคลนั้นรู้ข้อเท็จจริงหรือมีเหตุผลควรเชื่อว่าข้อมูลนั้นมีลักษณะดังนี้ (1) ข้อมูลเท็จจริงอันเป็นเท็จ (a false statement of fact) และ (2) การสื่อสารข้อมูลดังกล่าวในสาธารณรัฐสิงคโปร์มีลักษณะน่าจะเกิดผลกระทบในลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไปนี้ (is likely to) 1) ความมั่นคงของสาธารณรัฐสิงคโปร์หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสาธารณรัฐสิงคโปร์ 2) สาธารณสุข ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบสุขของประชาชน หรือการเงินการคลังสาธารณะ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสาธารณรัฐสิงคโปร์กับประเทศอื่น 4) ผลของการเลือกตั้งประธานาธิบดี การเลือกตั้งทั่วไปสมาชิกรัฐสภา การเลือกตั้งซ่อมสมาชิกรัฐสภา หรือการลงประชามติ 5) การกระตุ้นให้เกิดความเป็นปฏิกิริยา ความเกลียดชัง ระหว่างกลุ่มบุคคลต่าง ๆ 6) ลดความเชื่อมั่นของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่หรือการทำงานของรัฐบาล องค์กรของรัฐ คณะกรรมการตามกฎหมาย หรือส่วนหนึ่งของรัฐบาล องค์กรของรัฐ หรือคณะกรรมการตามกฎหมาย...” จะเห็นได้ว่า มาตรา 14 (2) กำหนดองค์ประกอบผลกระทบของข้อมูลเท็จไว้กว้าง และเชื่อมโยงกับผลกระทบที่อาจชี้วัดเชิงรูปธรรมดังเช่นทรัพย์สินหรือระบบคอมพิวเตอร์ แต่เป็นผลกระทบต่อทางการเมืองต่อรัฐบาลหรือความสงบเรียบร้อยของสาธารณะซึ่งเชื่อมโยงกับความมั่นคงของรัฐ ซึ่งคล้ายคลึงกับผลกระทบตามมาตรา 7 ของ POFMA ดังนั้น กฎหมายข่าวปลอมของสาธารณรัฐสิงคโปร์และมาตรา 14 (2) จึงเป็นการควบคุมการเผยแพร่ข่าวปลอมประเภทที่สอง ผลการศึกษาเปรียบเทียบภาพรวมของกฎหมายทั้งสองประเทศ พบว่า ก่อนหน้าการบัญญัติกฎหมาย POFMA สาธารณรัฐสิงคโปร์มีกฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (Computer Misuse Act หรือ CMA) ซึ่งเมื่อพิจารณาองค์ประกอบมาตรา 3-12 พบว่าเป็นฐานความผิดที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของระบบหรือข้อมูลคอมพิวเตอร์ (CIA) เช่น การเข้าถึงโดยมิชอบ การแก้ไขข้อมูลคอมพิวเตอร์ แต่ไม่ได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับ “ข้อมูลเท็จ” ไว้ในกฎหมายนี้ อย่างไรก็ตาม พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ มีฐานความผิดสองกลุ่มคือ กลุ่มความผิดที่กระทบต่อความปลอดภัยทางคอมพิวเตอร์ (มาตรา 5-13) ซึ่งคล้ายคลึงกับ CMA และกลุ่มความผิดเกี่ยวกับเนื้อหาข้อมูลตามมาตรา 14 ซึ่งรวมถึงข่าวปลอมหรือข้อมูลเท็จ ซึ่งสาธารณรัฐสิงคโปร์แยกความผิดเกี่ยวกับข้อมูลเท็จทางคอมพิวเตอร์มาบัญญัติเป็นกฎหมายเฉพาะ (POFMA)

สำหรับการสรุปและอภิปรายผลของการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อ 4 จะได้กล่าวถึงในข้อเสนอแนะลำดับถัดไป

6. ข้อเสนอแนะของการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการแก้ไขกฎหมายแยกเป็นสองประเด็นตามฐานความผิดดังนี้

6.1 แก้ไข พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์มาตรา 14 (1) ในส่วนองค์ประกอบด้านความเสียหายให้จำกัดเฉพาะในแง่ทรัพย์สิน กล่าวคือ “โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของประชาชน” เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของอนุमतรานี้ที่มุ่งหมายให้ใช้กับข้อมูลเท็จที่เป็นการหลอกลวงฉ้อโกง (Phishing, Scamming) หรือข่าวปลอมประเภทที่หนึ่งโดยไม่ครอบคลุมไปถึงข่าวปลอมประเภทที่สองซึ่งไม่ส่งผลกระทบเชิงรูปธรรม

6.2 เนื่องจากมาตรา 14 (2) จัดอยู่ในกลุ่มข่าวปลอมประเภทที่สอง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกิดผลกระทบต่อทรัพย์สินหรือระบบคอมพิวเตอร์ จึงเสนอว่าควรแก้ไขกฎหมายโดยยกเลิกฐานความผิดนี้ออกจาก พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์โดยแยกไปบัญญัติเป็นกฎหมายเกี่ยวกับข่าวปลอมโดยเฉพาะ ตามแนวทางสาธารณรัฐสิงคโปร์ซึ่งกำหนดความผิดสำหรับข่าว

ปลอมประเภทที่สองในกฎหมายเฉพาะแยกจากกฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ต้องพิจารณาในกรอบสิทธิมนุษยชนด้วยซึ่งไม่อยู่ในขอบเขตบทความวิจัยนี้

7. เอกสารอ้างอิง

- คณาธิป ทองรวีวงศ์. (2561). รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนากฎหมายอาญากรรมคอมพิวเตอร์ของประเทศไทยเพื่อ การป้องกันและปราบปรามการฉ้อโกงหลอกลวงทางคอมพิวเตอร์ ในบริบทเศรษฐกิจดิจิทัล. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- คณาธิป ทองรวีวงศ์. (2564). กฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เล่ม 2: ภาคการฉ้อโกงทางคอมพิวเตอร์ สแปม และความผิดอื่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- คณาธิป ทองรวีวงศ์, และชลธิชา สมสะอาด. (2564). การปรับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560 กับการหลอกลวงเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงความรักที่กระทำทางระบบคอมพิวเตอร์. *วารสารรัชต์ภาคย์ (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 15(39), 230-239.
- ชลธิชา สมสะอาด, และคณาธิป ทองรวีวงศ์. (2561) ผลกระทบทางกฎหมายของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ในการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลจากการส่งสแปม. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 19(2), 57-76.
- รัฐบาลไทย. (2563). ดีเอสไอ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเครือข่ายผู้ประสานงานการตรวจสอบข่าวปลอม. ค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/35181>
- สำนักงาน กสทช. (2564). “Fact Checking” เครื่องมือใหม่ เพื่อการส่งเสริมจริยธรรมสื่อ. ค้นเมื่อ 15 มกราคม 2565, จาก <https://procheck.nbtc.go.th/articles/detail/79>
- สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2562). *หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัลสำหรับพลเมืองไทย (Digital Literacy for Thai Citizens)*. ค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2564, จาก MDES-ONDE-Digital-Literacy-หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัลสำหรับพลเมืองไทย.pdf (mahidol.ac.th).
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2559). หนังสือที่ นร 0503/14561 เรื่อง เสนอร่างพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ..... พร้อมบันทึกหลักการและเหตุผล, ลงวันที่ 26 เมษายน 2559.
- Council of Europe (2001). *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Cybercrime*, No. 86, Retrieved from <https://www.europarl.europa.eu>
- Cherdantseva, Y., & Hilton, J. (2013). *Information Security and Information Assurance. The Discussion about the Meaning, Scope and Goals*. In Organizational, Legal, and Technological Dimensions of Information System Administrator. Eds. Fernando Almeida and Irene M. Portela. IGI Global Publishing.
- Frawley, K., & Miller, D., & Miller, C. (2001). *State of Security Features for Medical Information*. In Information Technology for the Practicing Physician. Ed. Joan M. Kiel. Springer.
- Gattiker, U. (2011). *The Information Security Dictionary*. Kluwer Academic Publisher, 2004.
- National Research Council. (1991). *Computers at Risk*. Washington, DC: National Academy Press.
- Longley, D., & Shain, M. (1989). *Data and Computer Security: A Dictionary Of Terms and Concepts*. UK: Palgrave Macmillan.